

iki sahil

“Azərenerji” ASC-nin Reabilitasiya Programı və yeni hədəflər

Müasir dövrdə hər bir ölkənin enerji təhlükəsizliyi onun milli təhlükəsizliyinin mühüm tərkib hissələrindən biri kimi dəyərləndirilir. Enerji təhlükəsizliyi dedikdə, bütün ölkənin, onun vətəndaşlarının, cəmiyyətin, iqtisadiyyatın yanacaq və enerji təchizatı vasitəsilə xarici və daxili təhdidlərdən müdafiəsi nəzərdə tutulur. Bu mənada Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyinin əsas istiqamətlərindən biri də ölkənin elektrik enerjisinə olan ehtiyacının fasiləsiz təmin edilməsindən ibarətdir. Bu məqsədlə vaxtilə qarşıya qoyulmuş əsas vəzifələrdən biri də bu məsələnin həll edilməsi idi. Nəticədə qısa müddətdə ölkəmiz nəinki elektrik enerjisinə olan tələbini daxili imkanlar hesabına ödəməyə başlamaqla bu sahədə idxalın dayandırılmasına, həmçinin onun ixracının da həyata keçirilməsinə nail oldu.

Lakin isti günlərdən birində daha dəqiq desək, 2018-ci ilin iyulun 3-də Azərbaycan demək olar ki, işıqsız qaldı. Bununla da 2 gün ərzində elektrik enerjisi təminatında yaranan fasilələr, əhalinin tıxaclarda, metro tunellərində, dayanacaqlarda qalmasına, əlavə təşviş, həyəcan və narahatlıq keçirməsinə səbəb oldu. Qəza zamanı ölkənin 39 şəhər və rayonunun elektrik enerjisi ilə təminatında fasilə yarıldı.

Aparılan araşdırma zamanı baş vermiş qəzanın əsas səbəblərindən biri kimi “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin qəzaya lazımı səviyyədə hazır olmamağı, fəaliyyətində mövcud olan texniki və bir sıra digər çatışmazlıqlar üzündən hadisəyə adekvat reaksiya verə bilməməyi, habelə nəticədə ölkənin enerji sisteminə qəzaya gətirib çıxaran bir sıra digər nöqsanlara yol verdiyinin məlum olması Prezident İlham Əliyevin “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Etibar Pirverdiyevi işdə yol verdiyi nöqsanlara görə Balababa Rzayevlə əvəz etməsi ilə ölkəmizin elektrik enerji təsərrüfatında yeni dövr başladı.

Bu istiqamətdə görülən işlər artıq 3 aydan sonra öz bəhrəsini verməyə başladı. Belə ki, “Azərenerji”nin 2018-ci ilin dekabr ayının 4-də yaydığı məlumatda iyul ayında baş vermiş məlum hadisənin təkrarlanmaması üçün sentyabr ayından etibarən ölkə elektrik enerjisi sistemi üzrə “itirilmiş” generasiya güclərinin bərpası, sabit generasiya güclərinin təmin edilməsi məqsədilə “Azərenerji” ASC tərəfindən enerji sistemin kritik vəziyyətdən çıxarılması üçün hazırlanaraq Dövlət Başçısına təqdim edilən “Reabilitasiya proqramı” əsasında artıq ciddi nəticələr əldə olunduğu deyilirdi.

Artıq aprel ayının sonuna olan məlumata görə, ötən ilin iyul ayında baş verən qəza nəticəsində enerji sisteminin çökməsinə səbəb olan Mingəçevir şəhərində yerləşən “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyası istismar müddətini başa vurduğu üçün ölkə başçısının göstərişi ilə ən müasir səviyyədə yenidən qurularaq bərpa edilir. Cənubi Qafqazın ən böyük istilik elektrik stansiyası olan və respublikada elektrik enerjisinə olan tələbatın 43 faizini təmin edən 8 bloku “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyasında bütün parametrlər üzrə tikinti, yenidənqurma və bərpa işləri aparılır. Bu günə qədər tətbiq edilən “Reabilitasiya Programı” çərçivəsində “Azərenerji” ASC tərəfindən stansiyanın 6 saylı enerji blokunda kompleks yenidənqurma işləri aparılıb və nəticədə 60 meqavat yük məhdudiyyəti aradan qaldırılıb. Həmçinin 500 kilovoltluq Açıq Paylayıcı Qurğunun 2-ci dövrəsinin 7 saylı enerji bloku və 1 saylı əlaqə avtotransformatorunun bütün elementləri yeni avadanlıqlarla əvəzlənərək istismara verilib. Nəticədə 7 saylı enerji blokunun gücü 250 meqavatdan maksimum həddə - 310 meqavata çatdırılıb. Ümumilikdə “Reabilitasiya Programı” çərçivəsində “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyasında 3 il ərzində turbinlərin, generatorların, rele mühafizə sisteminin, sexlərin, yarımstansiyaların, 500 və 330 kilovoltluq hava xətlərinin, əks-qəza avtomatikasının tamamilə yenidən qurulub bərpa edilməsi nəzərdə tutulub.

“Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti “Reabilitasiya Programı” çərçivəsində digər elektrik stansiyalarında olduğu kimi, “Səngəçal” Elektrik Stansiyasında da “itirilmiş” gücün bərpa edilməsi istiqamətində işləri davam etdirir. Qeyd edək ki, ötən ilin payızında qəbul edilən “Reabilitasiya Programına” qədər “Səngəçal” Elektrik Stansiyasında mövcud 18 aqreqatdan 4 ədədi ümumiyyətlə, işləmirdi, qalan 14 aqreqat isə kəsirlə işləyirdi. Məhz həmin 14 aqreqatın mühərriklərində aparılan təmir işləri nəticəsində 30 MVt “itirilmiş” güc bərpa edildi. Eyni zamanda, işləməyən 4 aqreqatdan biri yenisi ilə əvəz edilib, digər aqreqatın isə ehtiyat hissələri gətirilərək sazlama işləri aparılıb və işə qoşulub. Həmin işləməyən 2 aqreqatın işə düşməsi nəticəsində əlavə 32 MVt “itirilmiş” güc bərpa edildi. Bununla da “Reabilitasiya Programı” çərçivəsində “Səngəçal” Elektrik Stansiyası üzrə itirilmiş gücün bərpası 62 MVt-a çatdırılıb. Ümumilikdə isə ilin sonuna qədər “Səngəçal” ES-də aparılan işlər nəticəsində 90 meqavat “itirilmiş” güc bərpa olunaacaq və bununla da Bakı da daxil olmaqla ölkənin elektrik təchizatının etibarlılığı və dayanıqlığı üçün daha bir addım atılmış olacaq.

Ancaq “Reabilitasiya Programı”ndan bəhs etdikdə onu da diqqətə çatdırmaq lazımdır ki, bu istiqamətdə görülən işlərin aktuallığı məlum qəza hadisəsindən sonra gündəmə gəlməyib. Bir neçə il bundan əvvəl hazırlanıb təsdiqlənən Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik

enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində bildirilib ki, mövcud stansiyaların və infrastrukturun köhnəlməsi yenidənqurmaya və yeni stansiyaların tikintisinə ehtiyacı artırır: “Təbii qazla işləyən stansiyanın orta istismar müddəti 25 il olsa da, 2014-cü il ərzində Azərbaycan Respublikasının elektrik enerjisi üzrə istehsal həcmi 56 faiz 30 ildən artıq müddətdə istismar olunan stansiyalarda əldə edilib. İstehsal gücünün 14 faizi isə istismar müddəti 10-30 il olan stansiyalarda istehsal edilib. Bu isə həmin qurğulardan bəziləri üçün növbəti illərdə investisiya qoyuluşunu zəruri edir. Yenidənqurma və modernləşdirmə işləri bu stansiyaların istismar müddətini uzada bilər. Belə ki, 2400 MVt gücündə olan və ya öz istehsal gücünün təqribən üçdə birindən istifadə edən “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyası son vaxtlar modernləşdirilmişdir. Buna baxmayaraq, növbəti beş il ərzində əlavə modernləşdirmə işlərinin aparılmasına tələbatın yaranacağı ehtimal edilir”.

Göründüyü kimi, bu sahədə, o cümlədən “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyasında (baxmayaraq ki, son illərdə bu istiqamətdə işlər görülmüşdü) yenidənqurma və modernləşdirmə işlərinə tələbatın artacağı məlum imiş.

Sənəd üzrə digər bir diqqətçəkən məqam isə elektrik enerjisi istehsalında illik dövlət investisiyalarının azalmasıdır. Son on ilə diqqət yetirdikdə bu nəqliyə və paylama üzrə investisiyalarla müqayisədə özünü daha qabarıq formada göstərir. Hərçənd ki, beynəlxalq təcrübədə elektrik enerjisi sektoru üzrə investisiyalarda istehsal əsas yer tutur.

Bununla belə, ölkə üzrə elektrik enerjisinin ümumi istehsal həcmi ehtiyat gücü digər ölkələrlə müqayisədə kifayət qədər çoxdur. Göstəricilər onu deməyə əsas verir ki, bu sahə üzrə artım tempinin 2020-ci ilədək, yəni ölkədə elektrik enerjisinin istehsal gücü ümumilikdə 5122 MVt-a çatana qədər davam edəcəyi gözlənilir. Lakin Strateji Yol Xəritəsində bu barədə qeyd edilib ki, 2009-cu ildən bəri pik vaxtlarda yüklənmə səviyyəsinin yüksək templə artması hesabına növbəti illərdə elektrik enerjisinin istehlakının da böyük həcmdə artacağı gözlənilir. Bildirilib ki, bunun nəticəsi olaraq, 2009-cu ildə 46 faiz olan ehtiyat gücü həcmi 2015-ci ildə 34 faizədək azaldığını nəzərə alsaq, ehtiyat gücün 2020-ci ilədək 14 faiz səviyyəsinə qədər azalması proqnozlaşdırılır. Bu da beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş 25 faizlik təhlükəsizlik səviyyəsinə aşıdır. Bu mənada mütəxəssislərin hesablamalarına əsasən, növbəti 5-10 il ərzində təhlükəsiz enerji təchizatını təmin etmək məqsədilə əlavə 1000 MVt istehsal gücünün yaradılması üçün ciddi investisiya qoyulmasına zərurət yaranacaq.

Təhlillər göstərir ki, ölkənin enerji təminatı sisteminin daha da gücləndirilməsi prioritetdir. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycan iqtisadiyyatında növbəti illərdə iqtisadi artım tempinin sürətlənəcəyi proqnozlaşdırılır, eyni zamanda, ölkəmiz uzun müddətdir ki, qonşu Rusiya, Gürcüstan, İran və Türkiyəyə elektrik enerjisi ixrac etməklə yanaşı, artıq may ayının 1-dən Gürcüstan və Türkiyədən tranzit etməklə Yunanıstana, həmçinin analoji olaraq Gürcüstan, Türkiyə və Bolqarıstandan tranzit keçməklə Rumıniya və Macarıstana da elektrik enerjisinin nəqliyə başlayıb, paralel olaraq elektrik enerjisinə tələb də artacaq.

“Azərenerji” ASC-nin məlumatına görə, cari ilin birinci rübü ərzində 6 151 milyard kVt elektrik enerjisi istehsal edilib ki, bu da ötən ilin eyni rübü ilə müqayisədə 153 milyon kVt və ya 2,5 faiz çoxdur. Belə ki, ötən ilin birinci rübündə 5.998 milyard kVt elektrik enerjisi istehsal edilmişdi. Bundan əlavə, elektrik enerjisinin ixracı da ötən ilin mart ayı ilə müqayisədə artırılıb. Əgər 2018-ci ilin mart ayında qonşu ölkələrə 131 milyon kVt elektrik enerjisi ixrac edilmişdisə, 2019-cu ilin mart ayında 161 milyon kVt ixrac edildi. Bu isə 30 milyon kVt və ya 23 faiz artım deməkdir. 2018-ci ilin birinci rübü ilə müqayisədə 2019-cu ilin birinci rübündə elektrik enerjisinin istehlakı 3,41 faiz artıb. Ən əsası isə ötən ilin mart ayı ilə müqayisədə bu ilin mart ayında istehlak 6,1 faiz çox olub ki, bu da kifayət qədər ciddi artım olmaqla yanaşı, elektrik enerjisinə artan tələbatın gətirdikcə yüksəldiyini göstərir. Nəticə etibarilə sadaladığımız amillər bu sahədə yeni hədəfləri formalaşdırır.

Mənsümə Babayeva, “iki sahil”

Yazı “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun keçirdiyi müsabiqəyə təqdim edilir.